

ISSN 0204-4021
ISBN 978-954-9787-57-3

PAŁAEOBULGARICA
СТАРО-
БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ / BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
КИРИЛО-МЕТОДИЕВСКИ НАУЧЕН ЦЕНТЪР / CYRILLO-METHODIAN RESEARCH CENTRE

XLVI (2022), 4

СПЕЦИАЛНО ИЗДАНИЕ | SPECIAL EDITION

Редакционна колегия / Редакционная коллегия / Editorial Board

Проф. Славия БЪРЛИЕВА (България), assoc. prof. Marie-Hélène BLANCHET (France), prof. Marcello GARZANITI (Italy), проф. Веселка ЖЕЛЯЗКОВА (България) – *главен редактор*, проф. Климентина ИВАНОВА (България), prof. Roland MARTI (Deutschland), prof. Heinz MIKLAS (Österreich), проф. Бойка МИРЧЕВА (България), доц. Татяна МОСТРОВА (България), проф. Георги Н. НИКОЛОВ (България), проф. Светлина НИКОЛОВА (България) – *почетен главен редактор*, проф. Георги ПОПОВ (България), гл. ас. Нели ГАНЧЕВА – *секретар*

Palaeobulgarica/Старобългаристика се реферира и индексира в / is abstracted and indexed in: Scopus – Elsevier, The Netherlands; Web of Science. Core Collection (Emerging Sources Citation Index), USA; Academic Resource Index (ResearchBib), Japan; Arts and Humanities Journals in JURN; Byzantinische Bibliographie Online, De Gruyter Reference; Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Germany; EBSCO host Research Databases, USA; Electronic Journals Library, University Library of Regensburg, Germany; ELibrary.ru. Научная электронная библиотека, Россия; European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), Norway; Gemeinsamer Verbundkatalog (GVK), Deutschland–Österreich; Google Scholar Bibliographic Database, USA; Information Matrix for the Analysis of Journals (MIAR), Spain; Институт научной информации по общественным наукам (ИНИОН). Библиографические базы данных ИНИОН РАН, Россия; Linguistic Bibliography, The Netherlands; Modern Language Association International Bibliography, USA; Slavic Humanities Index, The Czech Republic; Slavistik-portal / Портал славистики, Germany; Ulrichsweb. Global Serials Directory; WorldCat: Network of Library Content and Services, USA.

Тази книга е публикувана от Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките в рамките на проекта „Кирилometодикон“, финансиран по проект BG05M2OP001-1.001-0001 за изграждане и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“.

This book was published by the Cyrillo-Methodian Research Centre at the Bulgarian Academy of Sciences within the frame of the project Kyriillomethodikon, with the financial support of the BG05M2OP001-1.001-0001 project for the establishment and development of the Center of Excellence *Heritage BG*.

НАСЛЕДСТВО БГ

Предпечатна подготовка А. Борисова
Коректори М. Евтимова, М. Дерменджиева
Печатни коли 66,5 Формат 700x1000/16
Печатница „Симолини-94 СД“
София, бул. „Владимир Вазов“ 15

Адрес на редакцията: 1000 София, ул. „Московска“ 13,
за кореспонденция: 1000 София, п.к. 432
e-mail: palaeobulgarica@kmnc.bg; kmnc@abv.bg

PAEAEOVULGARICA
СТАРО-
БЪЛГАРИСТИКА

А НА ЖЕНАТА БЯХА
ДАДЕНИ КРИЛА

СБОРНИК В ЧЕСТ
НА ПРОФЕСОР СВЕТЛИНА НИКОЛОВА

Съставители

Славия Бърлиева
Веселка Желязкова
Нели Ганчева

СОФИЯ
2022

ISSN 0204-4021
ISBN 978-954-9787-57-3

PAŁAEOBULGARICA
СТАРО-
БЪЛГАРИСТУКА

AND WINGS WERE GIVEN
TO THE WOMAN

IN HONOUR
OF PROFESSOR SVETLINA NIKOLOVA

Compilers

Slavia Barlieva
Veselka Zhelyazkova
Nely Gancheva

SOFIA
2022

СЪДЪРЖАНИЕ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

Tabula gratulatoria	11
Славия Бърлиева, Веселка Желязкова (София, България) – А на жената бяха дадени крила, за да полети (Вместо увод)	13
Библиография на Светлина Николова	21
***	
Moshe Taube (Jerusalem, Israel) – Rendering Euphemistic בָּרַךְ ‘Bless’ in the Translation of Job in the Vilnius Florilegium 262	59
Анатолий А. Алексеев (Санкт-Петербург, Россия) – Библейский канон и библейский кодекс	69
Марчелло Гардзанити (Флоренция, Италия) – Первое описание Библии и ее книг в Первом болгарском царстве	83
Веселка Желязкова (София, България) – Първата песен на Мойсей (Исх. 15:1–19) в Псалтира и в небого-служебните преписи на Книга Изход	95
Витторио С. Томеллери (Торино, Италия) – Две неизвестные версии первой библейской песни Моисея (Исх. 15:1–19). На стыке перевода и переработки	109
Serge Ruzer (Jerusalem, Israel) – Traveling to Convert the Hearts: Scripture and Wonders as Ascetic’s Tools of Choice	129
Antonija Zaradija Kiš (Zagreb, Hrvatska) – <i>Animalia perdita</i> u <i>Knjizi o Jobu</i> s osvrtom na hrvatskologolojske prijewe	141
Vesna Badurina Stipčević (Zagreb, Croatia) – The Gospel of Pseudo-Matthew in Croatian Glagolitic Texts	165
Agata Kawecka, Rafał Zarębski (Lodz, Poland) – Translation Onomastics and Slavic Translations of the Bible (Outline)	183
Mony Almalech (Sofia, Bulgaria) – Cultural Unit Yellow in the Bible. Lack of Sign is a Sign	199
Иван Желев (София, България) – За Поп-Ненчовия превод на Евангелието	207
***	
Ralph Cleminson (Oxford, United Kingdom) – Ὑρῆτι и ρῆζυ	221
Бойка Мирчева (София, България) – Още един молдовски препис на <i>Проложното житие на св. Методий</i> Сергей Ю. Темчин (Вильнюс, Литва) – Киевские переводчики с древнееврейского языка на русскую мову (вторая половина XV в.) как интерпретаторы <i>Пространного жития Кирилла Философа</i>	227
Люба Илиева (София, България) – Начало на българското образование във византийската традиция (XI–XII в.)	241
***	
Мария Спасова (Велико Търново, България) – Статия ексерпт от <i>De Spiritu sancto</i> на Василий Велики в Симеоновия сборник и в Ефремовската кръмчя (Два независими превода или две версии на един превод?)	263
Татяна Афанасьева (Москва, Россия) – Первая беседа Иоанна Златоуста на Евангелие от Матфея в преславском переводе	293
Алессандро Мария Бруни (Венеция, Италия) – Старобългарский перевод „Апологии“ (Слово 2) Григория Назианзина: Критика текста	321
Елка Мирчева (София, България) – Още един път за старобългарските преводи и версии на <i>Диалозите</i> на папа Григорий Велики	333
Ана Стойкова (София, България) – Псевдо-Василиевата редакция на <i>Физиолога</i> в славянската ръкописна традиция	353
Анисава Милтенова (София, България) – Компилация с името на Псевдо-Евлогий Александрийски в старобългарски превод	395
Марияна Цибранска-Костова (София, България) – Право и власт в Предисловието към <i>Еклогата</i> : Славянски езикови проекции	419
Десислава Найденова (София, България) „Нито мое, нито твое да е: разделете го“ – Майчинството в средновековните славянски правни текстове	439
Майя Йонова (София, България) – Изследване и издание на текста на <i>Слово за Езон</i> по ръкопис 13.2.25 от XVI в. от Библиотеката на Руската академия на науките	457
Мария Шнитер (Пловдив, България) – Молитвата „За съблазнен насън брат“ и нейните функционални съответствия в южнославянските ръкописни свхологии: Предварителни бележки и текстове	491
Уилям Р. Федер (Утрехт, Нидерландия) – Четири грешки и една липса в славянската текстология	513

***

<i>Климентина Иванова (София, България)</i> – Бележки върху състава на ръкопис № 138 от сборката на А. И. Хлудов в Държавния исторически музей, Москва	523
<i>Марина Чистякова (Вильнюс, Литва)</i> – К изучению афонских прологов Хил. 424 и Хил. 427 (На материале декабрьских чтений)	555
<i>Георги Петков (Пловдив, България)</i> – За състава на два ръкописа, съдържащи <i>СТИШЕН ПРОЛОГ</i> за цялата година	569
<i>Angeliki Delikari (Thessaloniki, Greece)</i> – The Serbian Tradition of George Glabas's <i>Homily to the Holy and Great Paraskeve (Good Friday)</i>	601
<i>Елисавета Мусакова (София, България)</i> – Минейният комплект на Врачанския манастир от началото на XVII в.	609

***

<i>Christoph Koch (Berlin, Deutschland)</i> – Aksl. $\Psi\Delta\omega\Delta$ im slavischen Evangelientext	651
<i>Татяна Славова (София, България)</i> – ПОСЪЛАННЕ О ПРАЗДЪННИЦЪ ПАСХЪИ – превод на Константин Преславски	683
<i>Валерия С. Ефимова (Москва, Россия)</i> – Несколько вопросов к фразеологическому калькированию в старославянском языке	705
<i>Анна-Мария Тотоманова (София, България)</i> – Лексиката на <i>Станиславовия чети-миней</i> . Латинизми	723
<i>Мария Тотоманова-Панева (София, България)</i> – Лексика, свързана с описанието на човешката външност, или как е изглеждал цар Давид	747
<i>Татяна Илиева (София, България)</i> – Словообразователни и преводачески тенденции при префиксалните образувания в старобългарския превод на <i>Книга на св. пророк Иезекиил</i>	761
<i>Татяна Мострова (София, България)</i> – За една рядка дума в преводите на <i>Варлаам и Йоасаф</i> и <i>Лествицата на Йоан Лествичник</i>	795

***

<i>Славия Бърлиева (София, България)</i> – Кирило-методиевското наследство през призмата на Словашкото просвещение: Юрай Фандли и неговата <i>Concio Historico-Panegyrica de Sanctis Slavorum Apostolis Cyrilo et Methodio</i>	809
<i>Петер Женох (Братислава, Словакия)</i> – За използването на литургичния език в средата на словашките вярващи от византийския обред	835
<i>Татяна Пентковская (Москва, Россия)</i> – Храм, костел, мечеть, църковь в переводах <i>Корана</i> Петровской эпохи	859
<i>Константинос Нихоритис (Салоники, Гречия)</i> – Переводческая деятельность проигумена Филарета Ватопедского (†1873)	877

***

<i>Светлана Куюмджиева (София, България)</i> – В търсене на корените на славянската православна богослужбна музика	891
<i>Ралица Русева (София, България)</i> – Иконографията на св. Наум Охридски и нейното многообразие (Бележки върху три малко известни икони с образа на св. Наум Охридски от Музея за християнско изкуство в София)	927
<i>Димо Чешмеджиев (Пловдив, България)</i> – Към въпроса за идентификацията на владетелския образ в ръкопис Син. 262 от Държавния исторически музей в Москва	949
<i>Тотка Григорова (София, България)</i> – Иконата „Св. Богородица с Младенеца на трон и св. Кирил и Методий“ от Желязната църква в Истанбул	971
<i>Камен Станев (София, България)</i> – Стила и закопчалки за книги от средновековния Филипопол (Пловдив)	991

***

<i>Евелина Джевицеца (София, България)</i> – Първоучителят и покровителят. Образът на св. Климент Охридски в българската проза в периода между двете световни войни и въпросът за „симфонията на властта“	999
<i>Мая Иванова (София, България)</i> – Щрихи към портрета на младия Петър Динев	1027
<i>Нели Ганчева (София, България)</i> – Проблеми на класификацията и описанието на архивното наследство на Боню Ст. Ангелов (Научен архив на БАН. Фонд 93)	1047

CONTENTS

Tabula gratulatoria	11
<i>Slavia Barlieva, Veselka Zhelyazkova (Sofia, Bulgaria) – And Wings Were Given to the Woman that She Might Fly (Instead of an Introduction)</i>	13
Bibliography of Svetlina Nikolova	21
***	
<i>Moshe Taube (Jerusalem, Israel) – Rendering Euphemistic בָּרַךְ ‘Bless’ in the Translation of Job in the Vilnius Florilegium 262</i>	59
<i>Anatoly A. Alexeev (Saint Petersburg, Russia) – The Bible Canon and the Bible Codex</i>	69
<i>Marcello Garzaniti (Florence, Italy) – The First Description of the Bible and Its Books in the First Bulgarian Empire</i>	83
<i>Veselka Zhelyazkova (Sofia, Bulgaria) – The First Song of Moses (Ex. 15:1–19) in the Psalter and in the Non-Liturgical Copies of the Book of Exodus</i>	95
<i>Vittorio S. Tomelleri (Turin, Italy) – Two Unknown Versions of the First Song of Moses (Ex. 15:1–19). At the Intersection of Translation and Elaboration</i>	109
<i>Serge Ruzer (Jerusalem, Israel) – Traveling to Convert the Hearts: Scripture and Wonders as Ascetic’s Tools of Choice</i>	129
<i>Antonija Zaradija Kiš (Zagreb, Croatia) – Animalia perdita in the Book of Job with Reflection on Croatian Glagolitic Translations</i>	141
<i>Vesna Badurina Stipčević (Zagreb, Croatia) – The Gospel of Pseudo-Matthew in Croatian Glagolitic Texts</i>	165
<i>Agata Kawecka, Rafał Zarębski (Lodz, Poland) – Translation Onomastics and Slavic Translations of the Bible (Outline)</i>	183
<i>Mony Almalech (Sofia, Bulgaria) – Cultural Unit Yellow in the Bible. Lack of Sign is a Sign</i>	199
<i>Ivan Zhelev (Sofia, Bulgaria) – On the Priest Nencho’s Translation of the Gospel</i>	207
***	
<i>Ralph Cleminson (Oxford, United Kingdom) – ὙΡΕΤΥ Η ΡΕΞΥ</i>	221
<i>Boyka Mircheva (Sofia, Bulgaria) – Another Moldavian Copy of the Synaxarion Life of St Methodius</i>	227
<i>Sergejus Temčinas (Vilnius, Lithuania) – Kievan Translators from Hebrew into Ruthenian (Second Half of the 15th Century) as Interpreters of the Long Vita of Cyril the Philosopher</i>	241
<i>Lyuba Ilieva (Sofia, Bulgaria) – The Beginning of Bulgarian Education in the Byzantine Literary Tradition (11th–12th c.)</i>	255
***	
<i>Maria Spasova (Veliko Tarnovo, Bulgaria) – An Excerpt of Basil the Great’s De Spiritu Sancto in Simeon’s Florilegium and Efremovskaya Kormchaya (Two Independent Translations or Two Versions of a Single Translation?)</i>	263
<i>Tatiana Afanasyeva (Moscow, Russia) – The First Conversation of John Chrysostom on the Gospel of Matthew in Preslav Translation</i>	293
<i>Alessandro Maria Bruni (Venice, Italy) – The Old Bulgarian Translation of Gregory of Nazianzus’ Apologeticus (Oratio 2): Textual Criticism</i>	321
<i>Elka Mircheva (Sofia, Bulgaria) – Once Again about the Old Bulgarian Translations and Versions of the Dialogues of Pope Gregory the Great</i>	333
<i>Ana Stoykova (Sofia, Bulgaria) – The Pseudo-Basilian Recension of the Physiologus in the Slavic Manuscript Tradition</i>	353
<i>Anissava Miltenova (Sofia, Bulgaria) – A Compilation with the Name of Pseudo-Eulogius of Alexandria in Old Bulgarian Translation</i>	395
<i>Mariyana Tsihranska-Kostova (Sofia, Bulgaria) – Law and Power in the Preamble to the Ecloga: Slavonic Linguistic Projections</i>	419
<i>Desislava Naydenova (Sofia, Bulgaria) – “Let It Be neither Mine nor Thine, but Divide It” – Motherhood in Medieval Slavic Legal Texts</i>	439
<i>Maya Yonova (Sofia, Bulgaria) – Study and Edition of the Text of Story about Aesop in Manuscript 13.2.25 of the 16th Century from the Library of the Russian Academy of Sciences</i>	457
<i>Maria Schmitter (Plovdiv, Bulgaria) – The Prayer “For a Brother Tempted in His Sleep” and Its Functional Correspondences in South Slavic Manuscript Euchologies: Preliminary Notes and Texts</i>	491
<i>William R. Veder (Utrecht, The Netherlands) – Four Errors and One Lacuna in Slavic Textology</i>	513

***

<i>Klimentina Ivanova (Sofia, Bulgaria)</i> – Notes on the Composition of Manuscript No. 138 from the A. I. Khludov Collection in the State Historical Museum, Moscow	523
<i>Marina Chistyakova (Vilnius, Lithuania)</i> – To the Study of the Prologues of Mount Athos Hil. 424 and Hil. 427 (<i>On the December Readings</i>)	555
<i>Georgi Petkov (Plovdiv, Bulgaria)</i> – About the Composition of Two Manuscripts Containing the <i>Prologue in Verse</i> for the Whole Year	569
<i>Angeliki Delikari (Thessaloniki, Greece)</i> – The Serbian Tradition of George Glabas’s <i>Homily to the Holy and Great Paraskeve (Good Friday)</i>	601
<i>Elissaveta Moussakova (Sofia, Bulgaria)</i> – An Early Seventeenth-Century Collection of Menaia from the Vratsa Monastery	609

***

<i>Christoph Koch (Berlin, Germany)</i> – Old Church Slavonic ѠΔΩΔ in the Slavonic Gospel Text	651
<i>Tatyana Slavova (Sofia, Bulgaria)</i> – ΠΟΣΤΕΛΛΗΝΕ Θ ΠΡΑΞΔΥΒΗΝΗЦЪ ПАСКЪД / <i>Homily for Passover Celebration</i> – Constantine of Preslav’s Translation	683
<i>Valeriya S. Efimova (Moscow, Russia)</i> – Several Questions to Phraseological Calquing in the Old Church Slavonic Language	705
<i>Anna-Maria Totomanova (Sofia, Bulgaria)</i> – The Vocabulary of <i>Stanislav’s Menologion</i> . Latinisms	723
<i>Maria Totomanova-Paneva (Sofia, Bulgaria)</i> – Vocabulary Describing Human Appearance or What Did King David Look Like	747
<i>Tatyana Ilieva (Sofia, Bulgaria)</i> – Word-building and Translation Trends in the Prefixed Formations in the Old Bulgarian Translation of the <i>Book of the Prophet Ezekiel</i>	761
<i>Tatyana Mostrova (Sofia, Bulgaria)</i> – About a Rare Lexeme in the Translations of <i>Barlaam and Josaphat</i> and <i>Scala Paradisi of John Climacus</i>	795

***

<i>Slavia Barlieva (Sofia, Bulgaria)</i> – The Cyrillo-Methodian Legacy in the Light of the Slovak Enlightenment and Juraj Fandly’s <i>Concio Historico-Panegyrica de Sanctis Slavorum Apostolis Cyrillo et Methodio Peter Žeňuch (Bratislava, Slovakia)</i> – On the Usage of Liturgical Language in the Environment of Slovak Believers of the Byzantine Rite	835
<i>Tatyana Pentkovskaya (Moscow, Russia)</i> – Temple, Kościół, Mosque, Church in the Translations of the <i>Quran</i> from the Petrine Era	859
<i>Konstantinos Nichoritis (Thessaloniki, Greece)</i> – Filaretos the Former Abbot of the Monastery of Vatopediou (†1873) and His Translations	877

***

<i>Svetlana Kujumdzieva (Sofia, Bulgaria)</i> – In Searching for the Roots of Slavic Orthodox Liturgical Music	891
<i>Ralitsa Rousseva (Sofia, Bulgaria)</i> – The Iconography of St Naum of Ohrid and Its Diversity (<i>Notes on the Three Less Known Icons of St Naum of Ohrid from the Museum of Christian Art in Sofia</i>)	927
<i>Dimo Cheshmedzhiev (Plovdiv, Bulgaria)</i> – On the Question of the Identification of the Ruler’s Image in Manuscript Sin. 262 from the State Historical Museum in Moscow	949
<i>Totka Grigorova (Sofia, Bulgaria)</i> – The “Virgin Mary and Infant Jesus on the Throne with Sts Cyril and Methodius” Icon at the Iron Church in Istanbul	971
<i>Kamen Stanev (Sofia, Bulgaria)</i> – Styluses and Book Clasps from Medieval Philippopolis (Plovdiv)	991

***

<i>Ewelina Drzewiecka (Sofia, Bulgaria)</i> – The First Teacher and Patron. The Image of Saint Clement of Ohrid in Bulgarian Prose from the Interwar Period and the Question of the “Symphony of Powers”	999
<i>Maya Ivanova (Sofia, Bulgaria)</i> – Details to the Portrait of the Young Petar Dinekov	1027
<i>Nely Gancheva (Sofia, Bulgaria)</i> – Problems of Classification and Description of the Archival Heritage of Bonyu St. Angelov (Scientific Archive of the BAS. Fund 93)	1047

